

POVEZANOST LOKUSA KONTROLE I OSJEĆAJA KOMPETENTNOSTI SA SINDROMOM ULJEZA

Iva Bačkov, Romina Lazarin i Eva Sajko

(ibackov@student.uniri.hr, rlazarin@student.uniri.hr, esajko@student.uniri.hr)

Studentski znanstveno-istraživački rad

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci (FFRI)

Rad je nastao u sklopu kolegija: Primijenjeni nacrti istraživanja

Nositelj kolegija/mentor: izv. prof. dr. sc. Petra Anić

Lipanj, 2024.

Sažetak

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati povezanost sindroma uljeza s lokusom kontrole i osjećajem kompetentnosti. Istraživanje se provodilo na 138 ispitanika ($\bar{X} = 108$, $M = 30$) u dobnom rasponu od 18 do 59 godina ($M = 23.43$, $SD = 6.48$). Korištene su Skala interne-eksternalne kontrole, Skala zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba i Skala uljeza. Istraživanje je provedeno *online*. Za analizu dobivenih podataka korišten je Pearsonov koeficijent korelacije (r). Rezultati pokazuju statistički značajnu negativnu povezanost između osjećaja kompetentnosti i sindroma uljeza, točnije što je osjećaj kompetentnosti izraženiji, to je manje izražen sindrom uljeza. Nadalje, rezultati pokazuju statistički značajnu pozitivnu povezanost između lokusa kontrole i sindroma uljeza, točnije što je eksternalni lokus kontrole izraženiji, to je više izražen sindrom uljeza. Provedena je hijerarhijska regresijska analiza te je utvrđeno da su dob i osjećaj kompetentnosti negativni prediktori sindroma uljeza, odnosno da osobe starije dobi i osobe s izraženijim osjećajem kompetentnosti imaju manje izražen sindrom uljeza. Rezultati impliciraju da postoji povezanost sindroma uljeza s lokusom kontrole i osjećajem kompetentnosti, odnosno da je izraženiji osjećaj kompetentnosti povezan s manje izraženim sindromom uljeza i da je eksternalni lokus kontrole povezan s više izraženim sindromom uljeza. Moguće je da sindromu uljeza doprinose perfekcionizam i eksternalna atribucija te da su osobe starije dobi manje podložne sindromu uljeza.

Ključne riječi: sindrom uljeza, lokus kontrole, osjećaj kompetentnosti, dob

Uvod

Termin „sindrom uljeza“ (engl. *impostor syndrome* - IS, *impostor phenomenon* - IP) formirale su autorice Clance i Imes (1978) na temelju svog kliničkog rada s preko 150 žena koje usprkos visokim postignućima u svojim zanimanjima nisu doživljavale interni osjećaj uspjeha. Iako su ispitanice u njihovom istraživanju primarno bile bjelkinje iz srednje do više klase u dobi između 20 do 45 godina, novija su istraživanja ove osjećaje neadekvatnosti dokumentirala među muškarcima i ženama u mnogim profesionalnim okruženjima te među više etničkih i rasnih skupina. Sindrom uljeza odnosi se na pojedince koji unatoč svojim objektivnim uspjesima ne uspijevaju internalizirati svoja postignuća, imaju stalnu sumnju u sebe i strah od razotkrivanja kao uljeza (Bravata i sur., 2020). Sindrom uljeza sastoji se od tri aspekta: 1) osjećaja da je pojedinac intelektualni lažnjak, 2) sklonosti pripisivanju uspjeha vanjskim čimbenicima i 3) straha da će biti otkriveni kao intelektualni uljez (Clance i Imes, 1978).

U području istraživanja sindroma uljeza, istraživači su sugerirali da je sindrom uljeza pozitivno povezan s eksternalnim lokusom kontrole (Byrnes i Lester, 1995; Sightler i Wilson, 2001; Vaughn i sur., 2020). Rotter (1966) lokus kontrole definira kao dio ličnosti koji se odnosi na uvjerenja pojedinca o posljedicama vlastitog ponašanja. Pojedinac s eksternalnim lokusom kontrole vjeruje da posljedicama njegovog ponašanja upravlja sreća, sudbina, moćni drugi i slično, dok pojedinac s internalnim lokusom kontrole vjeruje da su

posljedice njegovog ponašanja pod njegovom kontrolom. Brauer i Wolf (2016) ispitivali su nomološku valjanost njemačke adaptacije Clance ljestvice fenomena uljeza (engl. *The German-language Clance Impostor Phenomenon Scale* - GCIPS, Clance, 1988, prema Brauer i Wolf, 2016) ispitivanjem njenog odnosa s ljestvicom lokusa kontrole. Njihov uzorak sastojao se od 151 ispitanika, od čega su preko 74 % bile ispitanice i preko 72 % studentice diplomskog studija. Zadatak ispitanika bio je *online* putem ispuniti GCIPS i njemačku adaptaciju Ljestvice internalnosti, moćnih drugih i slučajnosti (engl. *The Internality, Powerful Others, and Chance Scale* - IPC skala) koju je izvorno razvila Levenson (1973), a za njemački jezik adaptirao Krampen (1981, prema Brauer i Wolf, 2016). IPC skala (Levenson, 1973) mjeri lokus kontrole putem tri subskale: 1) „Internalnost“, čiji rezultat odražava razinu internalnosti lokusa kontrole, te 2) „Moćni drugi“ i 3) „Slučajnost“, čiji rezultati odražavaju razinu eksternalnosti lokusa kontrole. Rezultati su pokazali da su odgovori ispitanika na subskali „Internalnost“ slabo negativno korelirali s njihovim odgovorima na GCIPS-u, dok su odgovori ispitanika na subskali „Moćni drugi“ i subskali „Slučajnost“ umjereno pozitivno korelirali s njihovim odgovorima na GCIPS-u.

Osim lokusa kontrole, u području istraživanja sindroma uljeza često se spominje nedostatak osjećaja vlastite kompetentnosti kao jednog od temeljnih obilježja sindroma uljeza, koje se javlja jer pojedinci nisu dovoljno osnaženi da internaliziraju svoje snage, prihvate ili dopuste nedostatke i samopouzdanost

funkcioniraju (Clance i O'Toole, 1987). Vaughn i suradnici (2020) ispitivali su odnos između sindroma uljeza i razine zadovoljenja potrebe za kompetentnošću koja je, prema Teoriji samoodređenja (Deci i Ryan, 2000), jedna od tri osnovne motivacijske potrebe, uz potrebe za autonomijom i povezanošću. Njihov uzorak sastojao se od 1326 ispitanica u visokom obrazovanju, većinom bjelkinja iz SAD-a s prosječnom dobi od 35.13 godina. Zadatak ispitanica bio je riješiti Clance ljestvicu fenomena uljeza (engl. *The Clance Impostor Phenomenon Scale* - CIPS, Clance, 1985, prema Vaughn i sur., 2020) i Ljestvicu zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba na poslu (engl. *Basic Psychological Need Satisfaction at Work Scale* - BPNS-W, Deci i sur., 2001). BPNS-W mjeri stupanj u kojem pojedinac osjeća da su njegove potrebe za autonomijom, kompetencijom i povezanošću zadovoljene na poslu. Rezultati istraživanja su pokazali da žene u visokom obrazovanju s više izraženim sindromom uljeza doživljavaju manje izraženo zadovoljenje potrebe za kompetentnošću od žena s manje izraženim sindromom uljeza.

Naposljetku, razlike u prevalenciji sindroma uljeza na temelju spola i dobi trenutačno su neriješena tema u području istraživanja sindroma uljeza. U sistematskom pregledu Bravate i suradnika (2020) sažeti su rezultati trideset i tri istraživanja koja su uspoređivala stope sindroma uljeza prema spolu. Sistematski pregled dao je mješoviti rezultat - dok je 16 istraživanja otkrilo da su žene prijavile statistički značajno veće stope sindroma uljeza od muškaraca s malim do umjerenim veliči-

nama učinka, ostalih 17 istraživanja nije pronašlo razlike između žena i muškaraca u stopi sindroma uljeza. Također, Bravata i suradnici (2020) saželi su rezultate šest istraživanja koja su uspoređivala stope sindroma uljeza prema dobi. Opet, dobili su miješani rezultat - polovica od šest istraživanja otkrila je da sindrom uljeza opada s godinama, ali polovica nije. Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati povezanost sindroma uljeza s lokusom kontrole i osjećajem kompetentnosti.

Problem:

Ispitati povezanost izraženosti sindroma uljeza i izraženosti internalnog, odnosno eksternalnog lokusa kontrole, mjerenima Skalom uljeza (engl. *Impostorism Scale*, Leary i sur., 2000) te Rotterovom ljestvicom lokusa kontrole (engl. *Rotter's Internal-External Control Scale*, Rotter, 1966), kao i povezanost izraženosti sindroma uljeza te izraženosti zadovoljenja potrebe za kompetentnošću mjerenom Skalom zadovoljenja temeljnih psiholoških potreba na poslu (engl. *Basic Psychological Need Satisfaction Scale*, Deci i Ryan, 2000).

Hipoteze:

1. Očekuje se statistički značajna pozitivna povezanost između sindroma uljeza i eksternalnog lokusa kontrole.
2. Očekuje se statistički značajna negativna povezanost između sindroma uljeza i osjećaja kompetentnosti.
3. Očekuje se da će eksternalni lokus kon-

trole biti značajni prediktor sindroma uljeza.

4. Očekuje se da će niski osjećaj kompetentnosti biti značajni prediktor sindroma uljeza.
5. Očekuje se da dob statistički značajno ne predviđa sindrom uljeza.
6. Očekuje se da spol statistički značajno ne predviđa sindrom uljeza.

Metoda

Ispitanici

U istraživanju je sudjelovalo 138 ispitanika ($\bar{X}$ = 108, M = 30) raspona dobi od 18 do 59 godina (M = 23.43, SD = 6.48) prigodnog uzorka. S obzirom na stupanj obrazovanja, najviše ispitanika ima završeno gimnazijsko obrazovanje (N = 69; 50 %), zatim srednjoškolsko strukovno obrazovanje (N = 26; 18.8 %), prijediplomski sveučilišni studij (N = 23; 16.7 %), diplomski sveučilišni studij (N = 19; 13.8 %), a najmanje ima završen stručni studij (N = 1; 0.7 %). U istraživanju nije bilo nijednog ispitanika sa završenim doktorskim ili postdoktorskim obrazovanjem.

Pribor

U istraživanju su korištene Skala internalne-eksternalne kontrole (engl. *Rotter's Internal-External Control Scale*, Rotter, 1966), Skala zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba (engl. *Basic Psychological Need Satisfaction Scale*, Deci i Ryan, 2000) i Skala uljeza (engl. *Impostorism Scale*, Leary i sur., 2000). Korišteni upitnici prevedeni su na hrvatski

jezik metodom povratnog prijevoda (engl. *back-translation method*).

Skala internalne-eksternalne kontrole (engl. *Rotter's Internal-External Control Scale*, Rotter, 1966) dvodimenzionalna je skala osmišljena kako bi se procijenilo percipiraju li ljudi da su posljedice njihovog ponašanja uzrokovane vlastitim postupcima ili neovisne o njima. Skala sadrži 29 čestica koje sadrže parove izjava. U svakom paru jedna izjava mjeri internalni lokus kontrole, a druga eksternalni. Ispitanici na čestice odgovaraju prisilnim izborom, odnosno biraju jednu od izjava za koju smatraju da je istinitija (primjer čestice: „Ja vjerujem da djeca imaju neprimjeka jer ih roditelji previše kažnjavaju.” ili „Ja vjerujem da je danas problem s većinom djece jer su roditelji prema njima preblagi.”). Viši rezultat na skali označava eksternalni lokus kontrole, dok niži označava internalni lokus kontrole. Također, skala uključuje 6 „filler” čestica čija je svrha onemogućiti ispitanicima da otkriju što se od njih očekuje u zadatku. Cronbachov alfa koeficijent unutarnje pouzdanosti za Skalu internalne-eksternalne kontrole u ovom istraživanju je $\alpha = .74$.

Skala zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba (engl. *Basic Psychological Need Satisfaction Scale*, Deci i Ryan, 2000) trodimenzionalna je mjera koja se sastoji od 21 čestice koje procjenjuju tri ljudske potrebe: potreba za kompetencijom, autonomijom i povezanošću (Deci i Ryan, 2000). Međutim, u ovom istraživanju korištene su samo čestice koje se odnose na subskalu „Kompetentnost” koja sadrži 6 čestica (primjer čestice:

„Često se ne osjećam veoma kompetentno.“). Zadatak ispitanika bio je procijeniti koliko se svaka tvrdnja odnosi na njihov život tj. koliko je istinita za njih na skali od 1 do 5, pri čemu 1 označava „uopće nije istinito“, a 5 „vrlo istinito“. Viši rezultat označava više izražen osjećaj kompetentnosti. Cronbachov alfa koeficijent unutarnje pouzdanosti u ovom istraživanju za subskalnu je $\alpha = .68$.

Skala uljeza (engl. *Impostorism Scale*, Leary i sur., 2000) jednodimenzionalna je mjera koja se sastoji od 7 čestica koje mjere subjektivan osjećaj lažnosti ili prevarantnosti (primjer čestice: „Ponekad se bojim da će biti otkriveno kakav/a sam zapravo.“). Zadatak ispitanika bio je procijeniti koliko je svaka tvrdnja karakteristična za njih na skali od 1 do 5, pri čemu 1 označava „uopće nije karakteristično za mene“, a 5 „izrazito karakteristično za mene“. Viši rezultat označava veću izraženost sindroma uljeza što je karakterizirano većim osjećajem lažnosti ili prevarantnosti. Cronbachov alfa koeficijent unutarnje pouzdanosti za skalu u ovom istraživanju je $\alpha = .91$.

Postupak

Sve tri skale prikazane su u sklopu digitalnog programa na internetskoj stranici Google obrasci. Sudionici su uključeni u istraživanje putem prosljeđivanja poveznice za ispunjavanje upitnika za što su se pritom koristile različite društvene mreže (WhatsApp i Instagram). Na početku istraživanja ispitanicima je objašnjen cilj istraživanja te naglašena povjerljivost podataka. Zatim su prikupljene informacije o spolu i dobi ispitanika te podatak o stupnju završenog obrazovanja. Ispitanici su

rješavali upitnik *online* koji sveukupno sadrži 45 pitanja, a procijenjeno trajanje rješavanja jest sedam minuta. Mjeren je rezultat na Skali internalne-eksternalne kontrole, Skali zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba i na Skali uljeza.

Varijable

Nezavisna varijabla 1: Lokus kontrole, odnosno percepcija da su posljedice ponašanja uzrokovane vlastitim postupcima (internalni lokus) ili neovisno o njima (eksternalni lokus), operacionaliziran kao rezultat na Skali internalne-eksternalne kontrole (engl. *Rotter's Internal-External Control Scale*, Rotter, 1966).

Nezavisna varijabla 2: Osjećaj kompetentnosti operacionaliziran kao rezultat na subskali „Kompetentnost“ iz Skale zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba (engl. *Basic Psychological Need Satisfaction Scale*, Deci i Ryan, 2000).

Zavisna varijabla: Sindrom uljeza, odnosno osjećaj lažnosti ili prevarantnosti, operacionaliziran kao rezultat na Skali uljeza (engl. *Impostorism Scale*, Leary i sur., 2000).

Nacrt

Jednostavni korelacijski nacrt

Rezultati

U provedenom istraživanju ispitana je povezanost izraženosti sindroma uljeza i izraženosti internalnog, odnosno eksternal-

nog lokusa kontrole, kao i povezanost izražnosti sindroma uljeza te izražnosti zadovoljenja potrebe za kompetentnošću. Shapiro-Wilk test pokazao je da se distribucija rezultata na subskali „Kompetentnost“ i rezultata na Skali internalne-eksternalne kontrole ne razlikuje statistički značajno od normalne hipotetske distribucije. Distribucija rezultata na Skali uljeza se statistički značajno razlikuje od normalne hipotetske distribucije, no pri provjeri simetričnosti krivulje uočljivo je da se vrijednost nalazi u rasponu od -2 do 2 zbog čega se, prema kriteriju Tabachnick i Fidell (2013), distribucija može smatrati normalnom.

Za analizu podataka korišten je Pearsonov koeficijent korelacije (r), a u Tablici 1. nalaze se izračunati koeficijenti korelacija.

Tablica 1.

Koeficijenti korelacija sindroma uljeza s osjećajem kompetentnosti i lokusom kontrole

Varijable	Sindrom uljeza
Osjećaj kompetentnosti	-.54**
Lokus kontrole	.19*

* $p < .05$, ** $p < .01$

Dobivena je statistički značajna negativna korelacija osjećaja kompetentnosti i sindroma uljeza ($r = -.54$, $p < .01$), odnosno što je više izražen osjećaj kompetentnosti to je manje izražen sindrom uljeza. Nadalje, dobi-

vena je statistički značajna pozitivna korelacija lokusa kontrole i sindroma uljeza ($r = .19$, $p < .05$), odnosno što je izraženiji eksternalni lokus kontrole, to je više izražen sindrom uljeza.

Kako bi se utvrdio doprinos dobi, spola, osjećaja kompetentnosti i lokusa kontrole u objašnjenju varijance sindroma uljeza provedena je hijerarhijska regresijska analiza. Kao prediktorske varijable u prvom koraku uzete su dob i spol, a u drugom osjećaj kompetentnosti i lokus kontrole te su rezultati prikazani u Tablici 2.

Tablica 2.

Rezultati hijerarhijske regresijske analize sindroma uljeza kao kriterijske varijable te dobi, spola, osjećaja kompetentnosti i lokusa kontrole kao prediktorskih varijabli

	β^a	R^2	ΔR^2
1. korak		.09**	
Dob	-.17*		
Spol	.14		
2. korak		.34**	.25**
Osjećaj kompetentnosti	-.53**		
Lokus kontrole	-.10		

Napomena. ^aPrikazani su beta-koeficijenti iz zadnjeg koraka hijerarhijske regresijske analize.

* $p < .05$, ** $p < .01$.

U prvi korak hijerarhijske analize ulaze prediktori dob i spol. Ovaj model objašnjava statistički značajan dio varijance sindroma uljeza ($F(2,136) = 6.30$, $p < .01$; $R = .29$). Ti

prediktori objašnjavaju 9 % varijance sindroma uljeza. U ovom koraku, dob se pokazala značajnim prediktorom ($\beta = -.22$, $p < .01$). U drugi korak ulaze prediktori dob, spol, osjećaj kompetentnosti i lokus kontrole. Ovaj model objašnjava statistički značajan dio varijance sindroma uljeza ($F(4,134) = 16.92$, $p < .01$; $R = .58$). Ovi prediktori objašnjavaju 34 % varijance sindroma uljeza, tj. dodatnih 25 % varijance. Značajni prediktori su dob ($\beta = -.17$, $p < .05$) i osjećaj kompetentnosti ($\beta = -.53$, $p < .01$). Osobe starije dobi i većeg osjećaja kompetentnosti imaju manji sindrom uljeza.

Diskusija

U provedenom istraživanju ispitanika je povezanost razine sindroma uljeza i internalnog, odnosno eksternalnog lokusa kontrole, mjerjenima Skalom uljeza (engl. *Impostorism Scale*, Leary i sur., 2000) te Rotterovom ljestvicom lokusa kontrole (engl. *Rotter's Internal-External Control Scale*, Rotter, 1966), kao i povezanost razine sindroma uljeza te razine zadovoljenja potrebe za kompetentnošću mjerenom Skalom zadovoljenja temeljnih psiholoških potreba na poslu (engl. *Basic Psychological Need Satisfaction Scale*, Deci i Ryan, 2000).

U skladu s postavljenom hipotezom, dobiveni rezultati pokazuju da postoji statistički značajna umjereno negativna korelacija sindroma uljeza i osjećaja kompetentnosti, odnosno ovi rezultati pokazuju da što je više izražen sindrom uljeza, to je manje izražen osjećaj kompetentnosti. Ovi rezultati u skladu su s rezultatima istraživanjem Vaughn i surad-

nika (2020) u kojem je također dobivena umjereno negativna korelacija sindroma uljeza i osjećaja kompetentnosti. Navedeni rezultati mogu se objasniti perfekcionizmom kao jednim od glavnih karakteristika pojedinaca sa sindromom uljeza. Perfekcionizam se definira kao posjedovanje izrazito visokih standarda izvedbe i odviše kritičnog pogleda na sebe (Flett i Hewitt, 2002; Frost i sur., 1990). Naime, potreba da budu najbolji pojedince sa sindromom uljeza navodi na postavljanje nerealistično visokih standarda izvedbe. Sukladno tome, Vergauwe i suradnici (2015) dobili su snažnu pozitivnu korelaciju između stupnja izraženosti sindroma uljeza i dimenzija perfekcionizma, konkretno dimenzije „Zabrinutost zbog pogrešaka“ i dimenzije „Sumnje u radnje“. Također, Cokley i suradnici (2018) dobili su umjerenu pozitivnu korelaciju stupnja izraženosti sindroma uljeza i dimenzije perfekcionizma „Diskrepanca“. Ovi rezultati u skladu su s karakteristikama osoba sa sindromom uljeza opisanih u literaturi, kao što su uvjerenje da njihova izvedba nije dovoljno dobra, težnja za savršenstvom, obraćanje pažnje na detalje i strah od neuspjeha (Clance i Imes, 1978; Clance i O'Toole, 1987). Stoga, može se zaključiti da kada ne uspiju postići svoje pretjerano visoke rezultate, osobe s izraženim perfekcionizmom sebe smatraju neuspješnima zbog čega njihov osjećaj kompetentnosti postaje manje izražen, što može dovesti do više izraženog sindroma uljeza.

Također u skladu s hipotezom, dobiveni rezultati pokazali su da postoji statistički značajna pozitivna korelacija lokusa kontrole

i sindroma uljeza, odnosno što je eksternalni lokus kontrole izraženiji, to je više izražen sindrom uljeza. Ovaj rezultat je u skladu s istraživanjima Sighlera i Wilsona (2001) na poduzetnicima te Byrnese i Lestera (1995) na učiteljima i računovođama koji su pokazali da osobe s više izraženim sindromom uljeza imaju izraženiji eksternalni lokus kontrole, iako je pozitivna korelacija dobivena u ovom istraživanju niža od onih dobivenih u navedenim istraživanjima. Prema atribucijskoj teoriji (Rubenstein i Thoron, 2014), do ove povezanosti između izraženijeg eksternalnog lokusa kontrole i više izraženog sindroma uljeza može doći zbog toga što pojedinci s internalnim lokusom kontrole vjeruju da su posljedice njihovih postupaka rezultat njihovog vlastitog djelovanja, dok oni s eksternalnim lokusom kontrole posljedice pripisuju vanjskim čimbenicima (npr. sreći). Prema tome, pojedinci s izraženijim eksternalnim lokusom kontrole mogu biti skloniji sindromu uljeza jer svoje uspjehe pripisuju vanjskim čimbenicima, a ne vlastitim naporima i sposobnostima (Rubenstein i Thoron, 2014). Prema tome, moguće je da eksternalna atribucija dovodi do subjektivnog osjećaja lažnosti jer osoba vjeruje da njena postignuća nisu rezultat njene vlastite sposobnosti.

Rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazali su da su dob i osjećaj kompetentnosti značajni prediktori sindroma uljeza, odnosno što su osobe starije i imaju više izražen osjećaj kompetentnosti, to je manje izražen sindrom uljeza. Međutim, spol i lokus kontrole nisu se pokazali kao značajni predik-

tori sindroma uljeza. Ovi rezultati djelomično potvrđuju postavljenu hipotezu. Naime, Bravata i suradnici (2020) pregledali su i analizirali 62 istraživanja o prevalenciji, prediktorima, komorbiditetima i liječenju sindroma uljeza te su zaključili da polovica uključenih istraživanja pokazuju da nema značajne razlike između pojavnosti sindroma uljeza kod muškaraca i žena, što je u skladu s dobivenim rezultatima ovog istraživanja. Usto, polovica istraživanja koja su se bavila dobi kao prediktorom sindroma uljeza pokazala su da sindrom uljeza opada s dobi, dok druga polovica istraživanja nisu dobila takve rezultate (Bravata i sur., 2020). Također, Sighler i Wilson (2001) nisu pronašli vezu između dobi i sindroma uljeza. Bravata i suradnici (2020) smatraju da istraživanja koja su pokazala značajan učinak dobi imaju puno veći dobní raspon nego ostala istraživanja, što možda pridonosi vjerojatnosti pronalazanja učinka dobi. Nadalje, s obzirom na to da su rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazali da je lokus kontrole neznačajan prediktor sindroma uljeza, a dob značajan, moguće je da je dob zapravo medijator u odnosu lokusa kontrole i sindroma uljeza. Knoop (1981) je istraživao vezu između lokusa kontrole, dobi i drugih varijabli (npr. obrazovanja, samopouzdanja) na uzorku od 1960 učitelja i pokazao da se s dobi povećava internalni lokus kontrole. Knoop (1981) je smatrao da ljudi s godinama stječu puno iskustva, znanja i kompetencija koja doprinose promjeni očekivanja o ishodima vlastitih postupaka. Ove promjene oblikuju percepciju o kontroli nad okolinom i događajima, odnosno što su starije, to osobe imaju izraženiji internalni lokus kontrole. Kao

rezultat toga, pojedinci s izraženijim internalnim lokusom kontrole zadovoljniji su i manje otuđeni (Knoop, 1981). Prema tome, moguće je da s godinama pojedinci iskustvom i usvajanjem vještina razvijaju veći osjećaj internalne kontrole, čime se i smanjuje osjećaj sindroma uljeza. Dodatno, ovo objašnjenje ide u prilog dobivenom osjećaju kompetentnosti kao značajnom prediktoru. Naime, sa starenjem pojedinci putem različitih iskustava stječu nova znanja i kompetencije što doprinosi povećanom osjećaju kompetentnosti i smanjenom sindromu uljeza.

Konačno, važno je spomenuti metodološke nedostatke i ograničenja provedenog istraživanja. Prvo, više od 78% ispitanika bile su žene. Kako sistematski pregled Bravate i suradnika (2020) pokazuje da je polovica istraživanja koja su uspoređivala stope sindroma uljeza prema spolu pokazala da postoji razlika između muškaraca i žena u stopi sindroma uljeza, u budućim bi istraživanjima bilo važno uključiti podjednak broj muških i ženskih ispitanika kako bi rezultati imali veću ekološku valjanost. Drugo, više od 73 % ispitanika bilo je dobi između 20 i 23 godine, stoga bi u budućim istraživanjima također bilo važno uključiti podjednak broj mlađih i starijih ispitanika kako bi rezultati imali veću ekološku valjanost. Treće, skala kojom je ispitivan osjećaj kompetentnosti, tj. Skala zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba (engl. *Basic Psychological Need Satisfaction Scale*, Deci i Ryan, 2000) zapravo ispituje zadovoljenje potrebe za osjećajem kompetentnosti, a ne sam osjećaj kompetentnosti. U ovom je istraživanju ova skala korištena

zbog praktičnih razloga (nemogućnosti pristupa drugim skalama koje mjere osjećaj kompetentnosti). Iako su koncepti osjećaja kompetentnosti i zadovoljenje potrebe za osjećajem kompetentnosti srodni, u budućim bi istraživanjima bilo važno koristiti upitnik koji mjeri upravo osjećaj kompetentnosti kod ispitanika kako bi rezultati istraživanja imali veću valjanost. Na kraju, Skala zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba (engl. *Basic Psychological Need Satisfaction Scale*, Deci i Ryan, 2000) imala je Cronbachov alfa koeficijent unutarnje pouzdanosti $\alpha = .68$ koji je nešto niži od standardno prihvaćenog $\alpha = .70$ (Taber, 2018), no svedeno prihvatljiv. U ovom istraživanju korištena je samo subskala „Kompetentnost“ iz Skale zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba te je moguće da je mali broj čestica doprinio nižem koeficijentu pouzdanosti.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost sindroma uljeza s lokusom kontrole i osjećajem kompetentnosti. Dobivena je statistički značajna negativna korelacija osjećaja kompetentnosti i sindroma uljeza, implicirajući da ljudi s više izraženim osjećajem kompetentnosti imaju manje izražen sindrom uljeza, što može biti rezultat toga da osobe s izraženijim sindromom uljeza postavljaju previsoke ciljeve koje ne uspijevaju postići te se time njihov osjećaj kompetentnosti smanjuje. Nadalje, dobivena je statistički značajna pozitivna korelacija lokusa kontrole i sindroma uljeza, implicirajući da ljudi s internalnim lokusom kontrole imaju manje izražen sindrom

uljeza, što može biti rezultat toga da pojedinci s internalnim lokusom kontrole vjeruju da su posljedice njihovih postupaka rezultat njihovog vlastitog djelovanja. Također, provedena je i hijerarhijska regresijska analiza pri čemu spol i lokus kontrole nisu bili značajni prediktori, no dob i osjećaj kompetentnosti jesu. Taj model objašnjava 34 % varijance sindroma uljeza, a ovakav rezultat implicira da osobe starije dobi i s većim osjećajem kompetentnosti imaju manje izražen sindrom uljeza.

Literatura

- Bravata, D. M., Watts, S. A., Keefer, A. L., Madhusudhan, D. K., Taylor, K. T., Clark, D. M., Nelson, R. S., Cokley, K. O. i Hagg, H. K. (2020). Prevalence, predictors, and treatment of impostor syndrome: A systematic review. *Journal of General Internal Medicine*, 35(4), 1252-1275. <https://doi.org/10.1007/s11606-019-05364-1>
- Brauer, K. i Wolf, A. (2016). Validation of the German-language Clance impostor phenomenon scale (GCIPS). *Personality and Individual Differences*, 102, 153-158. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.06.071>
- Byrnes, K. D. i Lester, D. (1995). The impostor phenomenon in teachers and accountants. *Psychological Reports*, 77(1), 350. <https://doi.org/10.2466/pro.1995.77.1.350>
- Clance, P. R. i Imes, S. A. (1978). The impostor phenomenon in high achieving women: Dynamics and therapeutic intervention. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 15(3), 241-247. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0086006>
- Clance, P. R. i O'Toole, M. A. (1987). The impostor phenomenon: An internal barrier to empowerment and achievement. *Women & Therapy*, 6(3), 51-64. https://doi.org/10.1300/J015Vo6No3_05
- Cokley, K., Stone, S., Krueger, N., Bailey, M., Garba, R. i Hurst, A. (2018). Self-esteem as a mediator of the link between perfectionism and the impostor phenomenon. *Personality and Individual Differences*, 135, 292-297. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.07.032>
- Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1104_01
- Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D. R., Usunov, J. i Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former Eastern bloc country: A cross-cultural study of self-determination. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(8), 930-942. <https://doi.org/10.1177/0146167201278002>

- Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2002). Perfectionism and maladjustment: An overview of theoretical, definitional, and treatment issues. U: G. L. Flett i P. L. Hewitt (Ur.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* (str. 5–31). American Psychological Association. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/10458-001>
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C. i Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449–468. <https://doi.org/10.1007/BF01172967>
- Knoop, R. (1981). Age and correlates of locus of control. *Journal of Psychology*, 108(1), 103–106. <https://doi.org/10.1080/00223980.1981.9915250>
- Leary, M. R., Patton, K. M., Orlando, A. E. i Funk, W. W. (2000). The impostor phenomenon: Self-perceptions, reflected appraisals, and interpersonal strategies. *Journal of Personality*, 68(4), 725–756. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00114>
- Levenson, H. (1973). Multidimensional locus of control in psychiatric patients. *Journal of consulting and clinical psychology*, 41(3), 397–404. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0035357>
- Rotter, J. B. (1966). Rotter's internal-external control scale [baza podataka]. *PsychTESTS*. <https://doi.org/10.1037/t01671-000>
- Rubenstein, E. D. i Thoron, A. C. (2014). Attribution theory: How is it used? AEC498/WC162, 9/2014. *EDIS*, 2014(7). <https://doi.org/10.32473/edis-wc162-2014>
- Sightler, K. W. i Wilson, M. G. (2001). Correlates of the impostor phenomenon among undergraduate entrepreneurs. *Psychological Reports*, 88(3), 679–689. <https://doi.org/10.2466/pro.2001.88.3.679>
- Tabachnick, B. G. i Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6. izd.). Pearson Education Limited.
- Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. *Research in science education*, 48, 1273–1296. <https://doi.org/10.1007/s11165-016-9602-2>
- Vaughn, A. R., Taasobshirazi, G. i Johnson, M. L. (2020). Impostor phenomenon and motivation: Women in higher education. *Studies in Higher Education*, 45(4), 780–795. <https://doi.org/10.1080/03075079.2019.1568976>
- Vergauwe, J., Wille, B., Feys, M., De Fruyt, F. i Anseel, F. (2015). Fear of being exposed: The trait-relatedness of the impostor phenomenon and its relevance in the work context. *Journal of Business and Psychology*, 30, 565–581. <https://doi.org/10.1007/s10869-014-9382-5>

Abstract

The aim of the study was to examine the relationship between impostor syndrome and locus of control and sense of competence. The study was conducted on 138 subjects ($F = 108$, $M = 30$) in the age range of 18 to 59 years ($M = 23.43$, $SD = 6.48$). The Internal-External Control Scale, the Basic Psychological Needs Satisfaction Scale and the Impostorism Scale were used. The study was conducted online. Pearson correlation coefficient (r) was used to analyze the data obtained. The results show a statistically significant negative relationship between the sense of competence and impostor syndrome, more precisely, the more pronounced the sense of competence, the less pronounced the impostor syndrome. Furthermore, the results show a statistically significant positive relationship between the locus of control and impostor syndrome, more precisely, the greater the external locus of control, the more pronounced the impostor syndrome. A hierarchical regression analysis was conducted, and the results showed that age and sense of competence are negative predictors of impostor syndrome, i.e. older people and people with a more pronounced sense of competence have a less pronounced impostor syndrome. The results imply that there is a connection between impostor syndrome and locus of control and sense of competence, i.e., a more pronounced sense of competence is associated with a less pronounced impostor syndrome, and an external locus of control is associated with a more pronounced impostor syndrome. It is possible that perfectionism and external attribution contribute to impostor syndrome, while older people are less susceptible to impostor syndrome.

Keywords: impostor syndrome, locus of control, sense of competence, age